

ICOMOS HÍRADÓ

a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei

27. évfolyam - 5. szám

2019. október hó

A TARTALOMBÓL

Beszámoló az 5. Közép-európai Örökségi Fórumról
Krakkó

Beszámoló az ICOMOS Délkelet-Európai
Regionális Üléséről - Kotor

Búcsúzunk... Elhunyt Géczy Csaba (1941 – 2019)
és
Borsos Lajosné Dr. Kaiser Anna (1933 – 2019)

**AZ ICOMOS MAGYAR NEMZETI
BIZOTTSÁG
FELHÍVÁSAI a
2020. évi
ICOMOS DÍJRA,
MŰEMLÉKVÉDELMI CITROM DÍJRA,
PÉLDAADÓ MŰEMLÉKGONDOZÁSÉRT
DÍJRA**

Beszámoló
a ICOMOS Közgyűléséről - Marrakech

Beszámoló
a CIVVIH Közgyűléséről - Tunisz

Gótikus és reneszánsz emlékek a Dél-Balaton vidékén, különös tekintettel Balatonszemesre

Konferencia - Balatonszemes, 2019. augusztus 26.

A Somogyi Reneszansz Szövetség (SRSz) rendszeresen szervez konferenciát a térség reneszánsz emlékei bemutatására. 2008-tól a Kulturális Örökség Napjai is adták a lehetőséget, hogy a helyiek is jobban megismerjék, megértsék, hogy milyen értékek birtokában vannak, mely épületek, romok, töredékek képezik örökségünket a középkorból itt a Dél-Dunántúlon, amelyek sok más természeti szépséggel és egyéb érdekesség mellett külön vonzerőt jelenthetnek a turizmus számára. Ezek az emlékek erőforrások is a települések számára, és okos, értékeiket kibontakoztató fejlesztésük bevételt teremt(het) a közösségnek. Ahhoz, hogy a helyben lakók egy-egy ásatásra, felújításra, szoborállításra szánt összeget ne úgy ítéljenek meg, hogy „inkább másra kellett volna fordítani”, a tudományos szakemberek segítségére is szükség van, hogy ők érthető módon mutassák be ezen értékeket.

Hazánkban a reneszánsz korból származó emlékek csekély számban vannak, ezért a bemutatásukra hívó minden alkalom különösen fontos esemény. Az SRSz aktívabb tagjai Balatonszemes, Segesd és Kőröshegy mellett Ötvöskőny, Nagybajom, Somogyárd és Andocs valamint Szólád és Igal is rendelkezik ebből a korból származó lelettel, néhány épületük hordozza a gótika - reneszánsz stílusjegyeit. A közelmúltban a kutatók az újabb felfedezések birtokában egyre nagyobb jelentőséget tulajdonítanak a Jagello királyok korából fennmaradt emlékeknek, amelyek néha színvonalasabbak a Mátyás királyunk korából származó emlékeknél is. Az utóbbi időben szakmai körökben a gótika és a reneszánsz említése közösen történik, mert az építészeti korszakok között sose lehet határozott vonalat húzni.

Dr. Prokopp Mária művészettörténész professzor asszony lendületes előadásában a Szent István-i kortól indulva olyan történelmi eseményeket helyezett új megvilágításba, amelyek azt bizonyítják, hogy a középkori Magyar Királyság sokkal jelentősebb szerepet töltött be Európa politikai életében, mint azt (korábban) a történelemkönyvek szűkszavúan leírták. Jelentős művészeti műhelyek működtek az országban, néha persze külföldi mesterekkel az élükön, ezek a műhelyek remekműveket alkotó művészeket neveltek ki. Mindennek az alapja azonban az a szemlélet és rend volt, amelyet első királyunk lefektetett, szóljon az a közigazgatásról, az egyházi életről, a mindennapokról. A gótika és majd a reneszánsz emlékeinek „megszólaltatása”, és ezáltal a kor jobb megismerése a pedagógusok feladata lenne a legalsóbb korosztálytól a felnőttek szintjéig. (Az egyre nagyobb ismeretanyag befogadását követelő oktatási rendszer vajon lehetővé teszi-e ezt?) A (még) kevésbé ismert gótikus freskók, vagy éppen Vitéz János primás Studiolojának kifestése, a Kolozsvári testvérek Szent György szobra Prágában mind a gótika életigenléséről is tanúskodik, a portréként felfogható ábrázolások a kereszténység megélését mutatják. A magas minőségű alkotások az európai művészetben méltó helyet érdemelnek.

Dr. Magyar Károly régész-történész előadásában Fonyódtól Balatonszabadiig mutatta be a térség legjelentősebb emlékeit. A látható épített örökség mellett jó néhány növénytakaróval borított domb, árok rejthet még értékes leletet, mert az 1970-es években történt szondázó kutatások alapján tudható, hogy egykor lakott területek rejtőznek még a talaj alatt, de a műemlékvédelemről alkotott jelenlegi irányvonal mellett talán jobb is, ha a biztonságot adó takartságban maradnak ezek az emlékek. A régéstudós a tudományos eredmények, a levéltári adatok mellett a népi emlékezet által megtartott adatokat, eseményeket is fontosnak tartja, számos esetben ezek az apró megfigyelések, emlékek is segítik a régész munkáját.

Rád-pusztán 1955-ben Éri István (1929-2009) történész-régész által feltárt és konzervált Árpád-kori templom falai alapján jól elképzelhető az egykori templom mérete, időről időre környezetét is megújítják. A Kerekiben állt királynői vár Dr. Sági Károly régész-történész (1919-1997) és Dr. Koppány Tibor építész (1928-2016) kutatásai alapján ismert, a konferenciának helyet biztosító Balatonszemesen a Bolondvár, a török kori palánkvár azonban inkább csak a szakemberek számára ismert. Itt figyelemre méltó a római katolikus templom gótikus-reneszánsz pasztoforiuma. Balatonszárszó középkori falmaradvánnyal büszkélkedhet, Szóládon egy kis vár falait tartják a szakemberek számon. Kőröshegy már egy nagyobb központ lehetett, erre utal a ferences templom melletti kolostor maradványa. Balatonszabadiiban a pusztatemplom romjai utalnak a korábbi fénykorra és kiemelkedő egy, a közelben talált XVI. századból származó kincslelet, amely a Petky család tulajdonát képezhette. Székér György építész-művészettörténész előadásában az építetőkre, „kivitelezőkre” helyezte a hangsúlyt. Ez azért volt érdekes, mert ilyen tényekre inkább csak a levéltári anyagok alapos kutatása

során lehet bukkanni. Balatonszemes középkori templomának „helyreállításáról” Buzlay Mózés végrendeletéből lehet tudni, amelyben leírta, hogy a testvére elhalálása után annak kiskorú gyerekei miatt állította helyre a templomot (XVI. sz. eleje-közepe) – állítása szerint – 100 arany értékben. Ez az összeg feltehetőleg túlzás, de talán ez a helyreállítás is hozzájárult ahhoz, hogy Balatonszemes középkori értékei részben megmaradjanak. A templom mellett feltehetőleg volt egy udvarház is, talán a mai, barokk korban átépített magtár is ennek lehetett a része.

Andocsón a templom szentélye külön kápolnaként jelenik meg az épület tömegében, fantasztikus gótikus boltozat borul a belső tér fölé. Horler Miklós építész (1923-2010) itt alkalmazta először a stiláris szimbiózis fogalmát, Igal, Törökkoppány, Szil, Kéthely, Balatonberény templomai csak néhány példa arra, ahol szintén megfigyelhetők a stílusok egymás melletti továbbélése.

Az még csak-csak kiderül a régi iratokból, hogy kik voltak a megbízók, de kik lehettek az építők? Dr. Entz Géza művészettörténész professzor (1913-1993) hívta fel a figyelmet arra, hogy Hans Hammer építőmester Wolfenbüttelben (Alsó-Szászország) található vázlatkönyve adhat válaszokat erre a kérdésre (a könyv nyelvészeti érdekességeire most nem térünk ki). A mai Baden-Württemberg területéről származó mester a XV. században a Magyar Királyság területére jött tanulni, vázlatkönyvében az építéshez szükséges gépek, szerkezetek rajzai szerepelnek, de lerajzolt egy a „mai” logarlécre emlékeztető szerkezetet is és található vázlat arra vonatkozóan is, ami a mai alpintechnikára emlékeztet. Csigalépcsők számtalan variációjában lehet gyönyörködni a könyvben, mutatva, hogy milyen változatos módon lehetett ezt a szerkezetet kialakítani. A hálóboltozatok rajzainak szép száma arról tanúskodik, hogy a magára sokat adó mester mindig újítozott, önbecsülése nem engedte az ismétlést. Hammer a Strassburg-i dóm építőmestereként írta be magát az építészettörténetbe, s csak találgatni lehet, hogy mi minden tanulhatott nálunk. A székesegyházban olvasható 1485 évszám és a monogram is egy öntudatos mesterre utal. Fia, Friedrich is apja nyomdokaiba lépett, s talán még előkerülhet adat arról is, hogy a szakmai tudáson túl a Kárpát-medencéből mit vitt magával az idősebb Hammer, aki 500 éve hunyt el.

2018-ban Mátyás királyra több évforduló miatt is lehet és illik emlékezni. Somogy megyéből Budára ugorva dr. Janotti Judit építész, műemléki felügyelő a Mátyás templom, hivatalos nevén Budavári Nagyboldogasszony templom 2007 és 2013 között zajlott felújításának egy-két érdekes részletéről beszélt. A templom története visszanyúlik a tatárjárás utáni időkre, fénykora a XV. században lehetett. A török uralom alatt muzulmán hívők használták. Ezt követően a jezsuita rend barokk stílusban átépítette, ekkor papnevelde és kollégium is épült két oldalára. Ezt az állapotot szüntette meg Schulek Frigyes, aki 1873-tól mintegy 25 éven át kutatta az épületet, tervezte, irányította a helyreállítást, aki a XIII. századi alaprajz visszaállítását tűzte ki céljává. A Lorettoi kápolnában és a Mária kapun található még a legtöbb eredeti középkori részlet, hiszen a templom a következő évszázadok alatt számos új díszítő elemmel gazdagodott és sok változást élt meg. A Mária kapu megmaradt kevés eredeti szobrát leválasztották az ívmezőről és most az előtérben klimatizált körülmények között alacsonyabban felállítva jobban megtekinthető, a bejárat feletti ívmezőben másolatokat helyeztek el.

A templom nyugati karzata alatt, a Lorettoi kápolna előtt álló két pilléren 1973-ban Czagány István (1926-1988) művészettörténész arcábrázolásokat fedezett fel, de további kutatás akkor nem történt a négy portré személyazonosságát illetően. A mostani helyreállítás után azt valószínűsítik a szakemberek, hogy Mátyás, illetve Hunyadi László, Hunyadi János és esetleg Kassai István építőmester vagy Luxemburgi Zsigmond portréi láthatóak a pillérfejezeteken.

2017-ben elkészült a Budai Madonna néven ismert gótikus faszobor restaurálása is. Az értékes darabról feltételezik a művészettörténészek és a restaurátorok, hogy a „budai műhelyben” készült, amelyről egyre több adat bizonyítja, hogy korának nem „másoló” helye volt, hanem a korszak európai műhelyeinek egyik önálló tagja.

Csak sajnálni lehet, hogy a kőröshegyi és a balatonszemesi korábbi műemléki szempontoknak megfelelő helyreállításokat bemutató előadás elmaradt Dr. Nagy Gergely építész, az ICOMOS elnöke váratlan elfoglaltsága miatt, mert bizonyára szép kiegészítése lett volna a Balaton déli partjának középkori értékeiről rajzolt képnek.

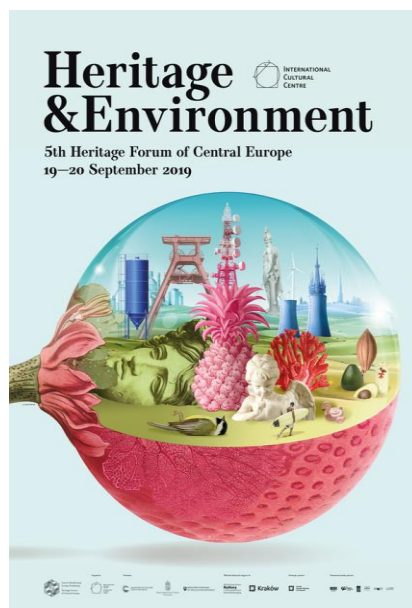
Takács József polgármester a konferencia házigazdája a Latinovits Zoltán Művelődési Központban köszöntötte a vendégeket, a rendezvény védnöke Witzmann Mihály országgyűlési képviselő volt, aki szintén megosztotta gondolatait a térség épített és régészeti örökségéről. Borza Miklós plébános az ökumené szellemében mondott az előadókkal és hallgatósággal együtt imát.

Horváth Edina

Beszámoló az 5. Krakkói Örökségi Fórumról

Krakkóban ötödik alkalommal tartottak konferenciát 2019. szeptember 19-20-án (Heritage Forum of Central Europe). A krakkói főtéren elhelyezkedő Nemzetközi Kulturális Központ (ICC) láthatóan igen jól működő intézmény, amely elsősorban a V4 országok együttműködésére támaszkodik. Tevékenysége ugyanakkor a teljes „Köztes-Európára” is kiterjed, de kitékintéssel Európa más régiói felé is. A kétévenkénti rendezvény témája ezúttal az Örökség és a környezet volt. A környezeten most korántsem a műemléki környezetet kell érteni, hanem teljes környezetünket, azaz mindent, ami körülvesz bennünket. Mint kiderült, ez a felvetés kevesebb érdeklődést váltott ki, mint a korábbiak, mivel a műemlék- és környezetvédelem kapcsolata – legalábbis eddig - korántsem volt szoros. Az örökségvédelem azonban legkevésbé sem függetleníthető az éghajlatváltozás problematikájától. A természeti és kulturális örökség szorosan összekapcsolódik, a táj és a tájvédelem fogalmának közelmúltbeli változása is ezzel hozható összefüggésbe. Az elsősorban védelemmel foglalkozó intézmények számára sem megkerülhető az ez irányú ismeretterjesztés és tudatosítás.

A program legfontosabb eseményei plenáris ülésen történtek. Az első egy könyvbemutató beszélgetés volt. A könyv témája és megközelítése nemcsak régióinkban egyedi és úttörő: Krakkó városának ökológiai szempontú története („eco-biography”). Két fiatal kutató (Adam Izdebski és Rafał Szymtka) a történettudományi és ökológiai szempontot egyeztetve össze annak érdekében, hogy megvizsgálja a város és környezetének együttélését, egymásra utaltságát. A szerzők szerint a történelem új szempontú megismerése tanulságokkal szolgálhat a jelen konfliktusainak kezeléséhez.

Gabi Dolff-Bohnekaempfer professzor (TU Berlin) elméleti szempontú előadása az örökség és identitás problémájával foglalkozott, érintette az örökséghez fűződő emberi jogokat, a közös örökség, a közös emlékezet kérdését. Kiemelte az emlékezés tárgyainak pótolhatatlan szerepét, az események lokalizációjának fontosságát. Az előadás Maurice Halbwachs elméleteire és életművére utalt, aki – legalábbis a hazai műemlékesek körében – aligha ismert az indokolt mértékben.

Carola Hein és Tino Mager (Defti Egyetem) a vízzel foglalkoztak, mint az örökség természeti és kulturális szempontból egyaránt fontos elemével. A víz kultúrtörténete a krakkói könyv megállapításaihoz hasonló eredményeket hozott: a kutatók itt sem elégedtek meg a múlt vizsgálatával. Az előadás spektruma az ókori Kelet városainak vízellátásától a mai tengerparti városok vízszint-növekedés miatti fenyegetettségéig terjedt.

Balog Ágnes (egykori) kollégánk a konferencia egyik legnagyobb sikert aratott, és gondosan illusztrált előadását tartotta, ami az értékelvű gyereknevelésről szólt, hogy a következő generáció a természeti és kulturális környezetet egyaránt tiszteletben tartsa és védje. Kiemelte a helyszíni, érzéki tapasztalás, a közös élmények és az érzelmi bevonás fontosságát. Megemlítette, hogy a mai információ-technológia valóban hordoz veszélyeket, de ez a technológia legkevésbé sem tekintendő ellenségnek, hiszen igen fontos eszköz a kívánt célok elérésére, ha helyesen használjuk.

A fő, vitaindító és meghatározó előadások mellett kb. 60 kisebb beszámoló hangzott el a szekcióüléseken, amelyek témája hasonlóképp szerteágazó volt, a kastélyparkoktól az

óriásrendezvényekig. Ez utóbbiak („mega-event”) kutatására több egyetem fogott össze. Megállapításaik szerint ezek az események nem mondhatók minden esetben sikertörténetnek. Míg nem is olyan régen ezekről a rendezvényekről nagy idegenforgalmi bevételekre és városfejlesztési eredményekre asszociáltunk, manapság a túlzott turizmus kordában tartása és az új beruházások utóhasznosítása a fő szempont és megoldandó gond.

Szorosabban vett műemléki szempontból érdekes volt új építészeti feladatok megoldását látni. Míg Litvániában több helyütt megkérdőjelezhető rekonstrukciók épültek, a hagyományosan Finnország felé tekintő Észtország valóban kortárs építészeti felfogású épületeivel emelkedett ki - esetenként a műemlékvédelemmel való konfliktusok árán is. (Az erről szóló előadást Karin Hallas-Murula, a tallinni építészeti múzeum volt igazgatója tartotta, aki igen jó emlékezetében tartja egykori magyar kollégáit.) Több előadás hangzott el a műemlék-, természet- és tájvédelem határterületeiről, a kastélyparkoktól a só-lepárló telepekig. Ezek közé tartozott a Tokaj-Hegyalja világörökségi történeti tájat bemutató előadásom is, amelyben a terület múltjára és a jelenlegi gondokra egyaránt kitértem.

A befejező előadás a krakkói zöldfelületek és a várost övező természeti környezet gondozásáról szólt.

Ezt követően a résztvevők a közeli parkerdőbe látogathattak ki.

Egy 1930-as években épült pavilon helyreállítása most áll befejezés alatt; az épületben közösségi tér és oktató hely kerül, és környezetét is az ökológiai szemléletű ismeretterjesztés céljára szánják.

A közeli, 19. század végi lövészklub épülete már elkészült - Projekt Strzelnica -, a konferenciát záró vacsorát is itt fogyaszthattuk el.

A gondos szervezésért, a korábbiakhoz hasonlóan magas szintű programért, és végül a kitűnő vendéglátásért köszönet illeti a krakkói Nemzetközi Kulturális Központ csapatát.

Arnóth Ádám

Beszámoló az ICOMOS Délkelet-Európai Regionális Üléséről Kotor, Montenegró

2019. szeptember 26-28. között a montenegrói Kotor városában került sor az ICOMOS Délkelet-Európai Regionális Ülésére (South East Europe Regional Meeting). A helyszín kiválasztásában szerepet játszott, hogy a település és természeti környezete idén ünnepli a világörökségi listára kerülésének negyvenedik évfordulóját. Megjegyzendő, hogy Kotor városfalai a közelmúltban a 16-17. századi velencei erődök világörökségi helyszínné nyilvánított sorába is bekerült (Bergamo, Peschiera del Garda, Palmanova, Zadar és Šibenik társaságában), így jelenleg kettős világörökségi helyszín. Az ünnepséghez kapcsolódóan az eseményt megtisztelte jelenlétével Toshiyuki Kono, az ICOMOS elnöke

és Grellan D. Rourke – a közelmúltban ICCROM-díjjal kitüntetett – európai alelnök is. A rendezvény szakmai házigazdája a térségben nagy kutatási tapasztalattal rendelkező Caroline Jäger-Klein építész, a bécsi műegyetem tanára, az ICOMOS Osztrák Nemzeti Bizottság elnöke volt. A konferencia finanszírozását a Montenegrói UNESCO Nemzeti Bizottság (National Commission of Montenegro for UNESCO), Kotor, Tivat és Bar települések Önkormányzata, Nikola Petrović Njegoš – építész végzettségű – montenegrói herceg és az ICOMOS Ausztria közösen vállalta magára. Megtisztelő volt azt tapasztalni, hogy mind a montenegrói hivatalos szerveknek, mind a civil szervezeteknek rendkívül fontos volt a találkozó megszervezése. A szervezés technikai része Milica Nikolic-ra, a Montenegrói Kulturális Minisztérium, UNESCO Nemzeti Bizottságának főtitkárára hárult. A rendezvényen a Magyar Nemzeti Bizottságot Arnóth Ádám alelnök és Veöreös András főtitkár képviselte, akik a többi résztvevőhöz hasonlóan egy poszteren mutatták be a Magyar Nemzeti Bizottság aktuális tevékenységét.

A tanácskozás helyszíne a Kotor óvárosában elhelyezkedő egykori Szent Pál templom konferenciateremmé átalakított épülete volt. A funkcióját vesztett templomban bemutatásra kerülnek egy korábbi – keletelt, tehát a maihoz képest merőleges tengellyel elhelyezkedő – kápolna alapfalai és homlokzata. Az alapfalakat és az első periódus padlóburkolatát üvegpadlón át lehet látni. A homlokzaton hitelesen rekonstruálták a román kori épület oromfalát, de bejárata és ablaka csak analógiák és feltételezések alapján készült. A homlokzatára az egykori gótikus ablakok helyére az eredetiétől

eltérő, de szintén gótikus ablakok kerültek. (Erre kielégítő választ kérdéseink ellenére nem kaptunk.) Az épület mai formájában háromszakaszos, élkeresztboltozattal fedett, északi oldalán félköríves apszissal záródó térrel rendelkezik. A konferenciatermet puffer térként egy fedett-nyitott terasz egészíti ki, ahol lehetőség van büféasztalok elhelyezésére. A támfalon álló épület megközelíthetőségét biztosító korlátok és akadálymentes lift modern acélszerkezetek, markánsan elkülönülnek a kőfalaktól, de léptéküknél fogva belesimulnak az együttesbe. (Más kérdés, hogy a felvonóig legalább egy lépcsőfokot le kell küzdeni és odáig a festői, de felületét tekintve akadálymentesnek semmiképpen nem nevezhető kőburkolatos, autóval nem járható óvárosi utcákon át lehet csak eljutni.) A mai használathoz szükséges vizesblokk a földszinten, külső megközelítéssel érhető el. A kétnapos konferencián megmutatkoztak az épület funkcionális hiányosságai is: a beszélgetésre teljesen alkalmatlan akusztika mellett a vetítőlámpa aranyító színnel beborító délutáni napfény sem kedvezett az előadásoknak. Előbbin a székek átrendezésével, utóbbin a képek kihagyásával lehetett segíteni.

A rendezvény résztvevőit Aleksandar Bogdanović, montenegrói kulturális miniszter, Željko Aprcović, Kotor város polgármestere, Nikola Petrović Njegoš az ICOMOS helyi szervezetének az elnöki tisztjét is betöltő – építész végzettségű - montenegrói herceg és Toshiyuki Kono az ICOMOS elnöke köszöntötte. A köszönetnyilvánítások mellett az elnök kiemelte az ICOMOS Montenegrói Nemzeti Bizottságának 2014-es újralakulását és felajánlotta a szervezet szakmai tapasztalatainak megosztását, ezzel is segítve a bizottság működését.

Bevezető szakmai előadásként Benjamin Mouton, az ICOMOS korábbi alelnöke bemutatta 2019 talán legnagyobb, műemléket érintő katasztrófáját: a *párizsi Notre Dame* tetőszerkezetét megsemmisítő tűzvészt. A templom történetét ismertetve a 19. századi helyreállítás az „óriások korszaka” címet kapta, Eugène Viollet-le-Ducre és Jean-Baptiste Lassusra is utalva. A templom történetének és a tragédiának a rövid ismertetése után kitért az elkövetkező feladatokra, ismét érintve a rekonstrukció vagy kortárs építészet sokat vitatott kérdését. Pillanatnyilag még koncepcionális szinten sincs döntés a helyreállításról; csak az tűnik biztosnak, hogy öt éven belül ismét állni fog a templom teteje, és minden bizonnyal a huszártorony is. Mouton úr egyúttal megjegyezte, hogy a helyreállítás – természetesen – a Velencei Karta elveivel összhangban fog történni.

A tanácskozás fő vezérfonala nyolc téma köré szerveződött. Mindegyik témát egy rövid előadás vezette be, amit a résztvevők hozzászólása, a téma közös megbeszélése követett.

Az első téma a *kulturális örökségvédelem területén működő regionális civil szervezetek és az egyetemek együttműködését* járta körbe. Caroline Jäger-Klein vezetőjében bemutatta a Bécsi Műszaki Egyetem szervezésében a térségben folytatott tevékenységet. (Érdeemes megjegyezni, hogy a résztvevők többsége Jugoszlávia déli utódállamaiból került ki, akik Bécsben folytattak tanulmányokat. Jelenleg vagy Ausztriában, vagy hazájukban végzik az örökségvédelmi munkát.) A helyiek hozzászólásaiból kiderült, hogy nagy probléma a térségben a szakemberhiány, az elméleti irányítás, és a helyreállítás gyakorlati oldalán egyaránt. (Ugyanakkor az egyik, szintén bécsi tanultságú koszovói építész, miután ecsetelte a szakképzettséggel rendelkező örökségvédők hiányát, arra a kérdésre, hogy gondolkodik-e a hazatérésén a szakemberhiány enyhítésére, egyértelmű nemmel válaszolt...) A téma zárógondolata jól hangzik, de kevés konkrétumot tartalmaz: „Szokatlan problémákat szokatlan eszközökkel kell megoldani”.

A második téma a *műemléki értékek dokumentálásáról és az inventarizációról* szólt. A térség alapvető problémája, hogy az elemi inventáriumok is hiányoznak. A Monarchia idejéből származó dokumentumok részben Bécsben, részben Belgrádban, részben helyben található, de feldolgozottságuk elenyésző, így a kutatók számára szinte használhatatlanok. A magyarországi gyakorlathoz hasonló, minden beavatkozáshoz kötelezően előírt értékleltár más országokban nincs. A hazai gyakorlat szempontjából elgondolkodtató, hogy Bulgáriában öt éve vezettek be a központi helyett regionális műemlék-felügyeleti rendszert, ami a szakemberek tapasztalata alapján nem működik jól – ezt a magyar szakemberek is meg tudták erősíteni. A tervek központi véleményeztetése

300 napot (!) vesz igénybe – ehhez képest viszont hazánkban nagyságrendekkel jobb a helyzet, hiszen, ha más nem is, de a határidők betartása rendkívül fontos szempont a kormányhivatali működés során. Megtudtuk, hogy Horvátországban – a hazaihoz hasonlóan – elektronikus ügyintézés van a közigazgatásban, mely természetesen kiterjed a műemlékekkel kapcsolatos eljárásokra is.

Harmadik témaként az egyes országokra jellemző *konzerválási és restaurálási gyakorlat* került terítékre. Felmerült a Magyarországon is rendkívül aktuális kérdés: hogy lehet az, hogy Európai Unió forrásból finanszírozott helyreállítást a szakma – teljes joggal – szakszerűtlennek ítél?

A negyedik témakör *az épületek újrahazosításával, rehabilitálásával*, illetve az ehhez kapcsolódó különleges feladatokkal foglalkozott. Az első kérdés a történeti települési együttesek folyamatosan és gyors ütemben növekvő városi környezetbe integrálhatósága volt. Hogyan illeszthetők az új építészeti elemek a régiek mellé, milyen mértékű forgalommal terhelhető egy történeti település. Az előadó felidézte a Velencei karta 5. pontját, miszerint „a műemlékek konzerválását mindig elősegíti a társadalom számára hasznos célra való felhasználásuk: az ilyen felhasználás tehát kívánatos, de az nem változtathatja meg az épületek eredeti elrendezését és díszítését.” Napjaink turizmussal rendkívüli mértékben túlterhelt műemléki vagy világörökségi helyszínei kapcsán rendre felmerül a kérdés, hogy vajon mi a társadalom számára hasznos cél? Vajon a szakmának a társadalomért, a társadalommal vagy a társadalomtól kell megvédeni a műemlékeket? Szóba került, hogy a beavatkozás szükségszerűen látható lesz, a történeti épülethez való illeszkedés mikéntje pedig az építész kezében van: az illeszkedés attól függ, hogy a tervet az önmegvalósítás vagy alkalmazkodás szándéka vezérli (jobban). Mivel az örökségvédelem közösségi ügy, mindig olyan kompromisszumos megoldást kell választani, ami a közösség minden tagja számára elfogadható. (Talán itt érdemes megint egy zárójelet nyitni. A fenti gondolatmenet elfogadható, amennyiben épített örökségről, kulturális örökségről beszélünk. Ugyanakkor a fogalmak kellő tisztázása esetén belátható, hogy a műemlék megőrzése egy egészen más szintű hozzáállást, más szempontok szerint megkötött kompromisszumokat kíván. Kotor belvárosa első pillantásra remek hangulatú, középkori atmoszférát árasztó hely, ami a teljes mértékben megőrzött városszerkezetnek, az utcák kőburkolatának, valamint a házak földrengés után visszaállított tömegének és egységes kőfalainak köszönhető. Figyelmesebben körülnézve azonban megállapíthatjuk, hogy a városban nincs egyetlen történeti ablakszerkezet sem, és a homlokzatokon megjelenő, időnként azokat elborító reklámok és klímaberendezések is idegenek a helytől és a műemlékvédelmi gondolattól.)

A tanácskozás másnapján elsőként Grelan D. Rourke foglalta össze az ICOMOS felépítését és a szakmai munka két alappillérét. Bemutatta *a nemzeti bizottságok és a szakbizottságok* (a nemzetközi szóhasználatban tudományos bizottságok) működését, feladatait. A szervezeti rendszer ismertetése különösen fontos volt a fiatalabb nemzeti bizottságok számára. Az előadás második felében bepillantást nyerhettünk az Európai Bizottsággal való együttműködés keretében megvalósított 2018-as Európai Kulturális Örökség Éve programsorozat eredményeibe, illetve az örökséggel kapcsolatos beavatkozások minőségi elvárásait megfogalmazó ICOMOS szakértői munkacsoport (Expert Working Group) által elvégzett tevékenységbe. Elmondása szerint ez adhat megfelelő megoldást az európai pénzből készülő szakmaiatlan megoldások ellen is – reméljük, valóban.

A hatodik fejezetben Toshiyuki Kono *a szakmai továbbképzések szükségességét*, lehetőségeit és nehézségeit elemezte. Bemutatta a civil szervezet-kutatócsoport-hatóság különféle kapcsolati modelljeit, és az ICOMOS szerepvállalására vonatkozó elképzeléseket, és kitért az ICCROM (International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property) szervezetével való együttműködési lehetőségekre is.

Hetedik témaként ismét az európai alelnök, Grelan D. Rourke vázolta fel az *ICOMOS világörökségi jelölésekkel kapcsolatos tevékenységét*.

A téma szerves folytatásaként került sor nyolcadikként *a helyi világörökségi területekkel kapcsolatos problémák* megbeszélésére. Dražen Arbutina a horvát ICOMOS képviselőjében Dubrovnik példáján keresztül mutatta be a világörökségi helyszíneket elárasztó turizmus veszélyeit. Ilija Lalošević pedig az ICOMOS montenegrói csoportja tagjaként a helyi tapasztalatokat összegezte. Előadásából sok mindent megtudhattunk a várost 1979 áprilisában megrongáló földrengés utáni felújításokról is.

A tanácskozás eredményeit összegezve elmondható, hogy az elsősorban a fiatal, helyi ICOMOS közösségek és örökségvédelemmel foglalkozó civil szervezetek szakmai támogatását szolgálta. A felvetett kérdések azonban máshol is időszerűek; ezért megbeszélésük, elemzésük minden résztvevő számára építő volt. A regionális találkozó különös értékét adja, hogy egymáshoz közel álló, hasonló helyzetű országok, hasonló problémáinak megbeszélésére, ezáltal valóban hasznosítható információk kicserélésére ad lehetőséget.

A Cattaroi-öböl szépségét már Jules Verne is megírta Sándor Mátyás című regényében: a helyet Európa, sőt az Óvilág legérdekesebb helyének nevezte. Erről győződhattünk meg a szombati hajóút során, amely Tivatból indult, és Kotorba érkezett.

Madonna a Szirten

Szent György sziget

Útba ejtettük a Meredélyen álló Miasszonyunk-templomot is - Gospa od Škrpjela/Madonna dello Scarpello -, amely nevének megfelelően egy mesterséges szigetté alakított sziklaszirten áll kb. 1 méterrel a tengerszint felett. A rendkívül különleges és festői helyszín egymagában is indokolja, miért harcolnak a helybeliek a hatalmas, akár tízszintes óceánjárók behajózása ellen. A hegygerincekkel határolódó világörökségi helyszín kezelőinek amúgy is a turizmus fejlesztésének szabályozása, korlátozása a legfontosabb feladatuk és gondjuk. A 2006-ban önállósult, természeti látnivalókban bővelkedő, de iparral szinte nem rendelkező ország kitorési pontja elsődlegesen a turizmus.

Budva

Budva környékén szállodák hada épült láthatóan korlátozás nélkül, és ezek a kisváros környezetét már teljesen tönkretették. (Az „elbudvásodás” olyan helyi szakszóvá vált, mint Tokaj-Hegyalján az „elbutykásodás”.)

A Kotori öbölben a helyzet sokkal jobb. A világörökségi cím miatt, meg a beépíthetetlenül meredek hegyoldalak következtében ilyen mérvű beépítés elképzelhetetlen, ugyanakkor egyes helyeken üdülőtelepek martak a lejtőkbe, és engedély nélküli vendéglátóhelyet is láthattunk.

A hajózás után utunk Stari Barba vezetett, ahol a középkori eredetű település a török uralom legvégén lett romos robbanás következtében. A tengerpart közelében, a hegyek között fekvő, romvárost nem

vették már birtokba a montenegróiak, hanem új települést építettek a tenger mellett.

A földrengés által is sújtott maradványok helyreállítása évtizedek óta folyik. Kiemelkedő jelentőségűek a városfalak együttese, a megmaradt török enteriőr és a falképmaradványokkal is rendelkező templomrészletek.

A legutóbbi időkben templomok rekonstrukciójára is sor került.

Mint hallottuk, ezekben az esetekben az egyház volt az építtető, és elvárásaik erősebbek voltak a műemléki kívánalmaknál. A helyzetet még az is bonyolítja, hogy Szerbia és Montenegró különválása után nem sokkal a korábban természetesen egységes ortodox egyház is kettévált.

Végül meg kell említeni Tivat települését is, ahol a szállásunk volt. Itt a másutt egymásra rétegződő római, bizánci, majd szerb, végül velencei előzményekből szinte semmi nem maradt. Az Osztrák-Magyar Monarchia viszont felfedezte a korábban jellemzően csak halászok és hajósok által lakott település kedvező fekvését, és itt alakított ki jókora hadikikötőt. Ebből a korszakból már látható néhány épület, köztük néhány lakóépület, villa, vendéglátóhely, szálloda is. A településnek ez a jellege folytatódott a jugoszláv időszakban is néhány újabb szállodával, és – a nálunk is jól ismert – egyenetlen minőségű hétvégi házas teleppel. Ezek még láthatók, azonban a tengerészeti támaszpont az elmúlt néhány évben nyomtalanul eltűnt. Az itteni idegenforgalom a legpénzesebb rétegeket célozta meg, és láthatóan sikerrel. A hadihajók kikötője jachtkikötővé alakult, és a csatlakozó szárazföldi területek elsősorban lakópark-jellegű szállodákkal töltődtek fel. Az egykori időkre csak egy kis muzeális terület emlékeztet, egy háromhajós daruzott vasbetoncsarnok váza két partra vetett tengeralattjáróval, és a legalább száz éves, ácsszerkezetű kötélverő-, ill. ács-műhellyel, amelyekben a helyi tengerészeti múzeum kapott helyet.

A konferencia megszervezéséért, a kiváló ellátásért, és a terület legalább ilyen mélységű megismeréséért ezúton is köszönetünket fejezzük ki.

<https://radiojadrano.com/eksperti-icomos-a-u-kotoru-status-kotora-na-unesco-listi-strategija-vlade/>

Arnóth Ádám - Veöreös András

Magyar Örökség Díjban részesült a Fiumei úti sírkert

A Kulturális Örökség Napjai keretében 2019. szeptember 21-én vette át a Nemzeti Örökség Intézetének főigazgatója, Radnainé dr. Fogarasi Katalin a Fiumei úti sírkert Magyar Örökség Díját.

Magyar Örökség Díj azon magyar személyeknek, intézményeknek és csoportoknak adható negyedévente, amelyek tevékenységükkel hozzájárultak a magyar kultúra, gazdaság, sport és tudomány, azaz a magyar társadalom erkölcsi, szellemi felemeléséhez.

A Fiumei úti sírkert 2016-ban került a Nemzeti Örökség Intézetének vagyonkezelésébe. A NÖRI Radnainé dr. Fogarasi Katalin vezetésével az elmúlt három év során fontos értékmegőrző és igen látványos fejlesztéseket valósított meg a sírkertben:

felújította az üzemeltetéshez szükséges épületeket, Infópontot alakított ki, ahol több nyelven szóban és írott anyagban tájékoztatják a turistákat. A sírkert őrző-védő szolgálatát újrászervezte, amelynek köszönhetően az elmúlt három évben egyáltalán nem történt lopás a sírkertben. A balesetveszélyes sírok felújításáról folyamatosan gondoskodik, átfogó zöldfelületi és kertépítészeti fejlesztést hajtott végre. Fadoktorral gondoskodik a sírkertben álló többszáz éves fák egészségéről, emellett a könnyebb tájékozódás érdekében elnevezte és kitáblázta a sírkertben lévő utakat. Az 1992 óta itt működő Kegyeleti Múzeumot teljes mértékben megújította, átnevezte Nemzeti Emlékezet Múzeumává, amely idén az Év Múzeuma pályázaton különdíjban részesült. Restauráltatta az ország legszebb pompakocsiját, az Apponyi-hintót és annak különleges kiállítóteret létesített. Megkezdte a sírkert kápolnájának felújítását, és az első világháború centenáriumának végén méltóságteljes emlékművet létesített a sírkertben a magyar hősi halottak tiszteletére. Idegenvezető szolgáltatást indított hivatásos szakemberekkel, amelynek köszönhetően immáron félszáz tematikus útvonal közül választhatnak az érdeklődők és egyre többen látogatják a sírkertet – tavaly már több mint húszezer látogatót regisztráltak. A NÖRI minden generáció számára programokat szervez a sírkertben, legyen az országos szintű megemlékezés vagy rendhagyó történelemóra.

Gratulálunk az elismeréshez!

Városvédő civil egyesületek regionális találkozója

2019. október 5-én, szombaton került sor Mosonmagyaróvárott a nyugat-dunántúli városvédő és szépítő civil egyesületek regionális találkozójára. A rendezvénynek a Cselley-házban működő Hansági Múzeum adott otthont.

A ház a hetvenes években újjult meg az OMF közreműködésével, Sedlmayr János tervei alapján – mondhatni késői purista felfogásban. Az addig meglévő XIX. századi neobarokk homlokzat teljes elbontásával egy – valószínűleg sok feltételezésre épülő – középkori állapotot idéző homlokzat született gótizáló kőkeretekkel és az eredetiekre utaló, fából készült zárterkélyekkel. A középkori – feltételezett – kazettás mennyezet háromszögekre szerkesztett formában, a korra jellemző magas építészeti és műszaki minőséggel, de barokk kori boltozatok elbontása árán született. A műemléki

Dr. Unger András a házigazda egyesület elnöke és Székely Zoltán múzeumigazgató

elvek és értékszemlélet változását jelzi, hogy amikor tavaly felmerült a tetőtér beépítésének szándéka, a műemlék-felügyelet képviselője javasolta az „eredeti” homlokzat visszaállítását...

Az épületet és a benne helyet kapott Gyurkovich-gyűjteményt Székely Zoltán múzeumigazgató mutatta be. A kiállított képek között megtalálhatók a XIX-XX. század fordulójának legnagyobb hazai művészeinek (Barabás Miklós, Borsos József, Székely Bertalan, Zichy Mihály, Munkácsy Mihály, Lotz Károly, Szinnyi Merse Pál, Ferenczy Károly, Mednyánszky László) alkotásai.

A találkozón a házigazdákon kívül a győri, tapolcai, szombathelyi, várpalotai, sümegi és soproni városvédő- és szépítő egyesületek tagjai, valamint a Város- és Faluvédők Szövetségének képviselői vettek részt. Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottságot Veöreös András képviselte. A találkozó fő témája a településfejlesztés volt, a bevezető előadást Lados Mihály Phd. közgazdász, a Széchenyi István Egyetem docense, a MUT megyei szervezetének az elnöke tartotta. Az előadás első felében elemezte a városfejlesztések aktuális kihívásait, és nehézségeit, a második részben pedig az okos város néhány jellegzetességét mutatta be.

Az esős időnek köszönhetően kurtára szabott városnézés és kiváló ebéd után a meghívott egyesületek kaptak lehetőséget aktuális tevékenységeik bemutatására.

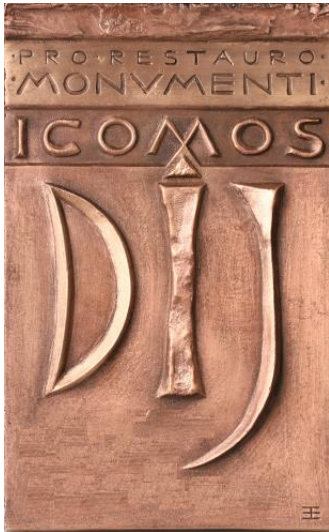
A tapasztalatcsere jövőre Várpalotán fog folytatódni.

Városnéző séta a szemerkélő esőben

Veöreös András

AZ ICOMOS MAGYAR NEMZETI BIZOTTSÁG EGYESÜLET FELHÍVÁSA

A 2020. ÉVI ICOMOS-DÍJ ADOMÁNYOZÁSÁRA

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága – mint a műemlékvédelem legnagyobb nemzetközi civil szervezetének magyar tagja – a nemzetközi célkitűzésekkel összhangban folyamatosan azon fáradozik, hogy a társadalom minden tagjának és szervezetének figyelmét felhívja az építészeti és kulturális örökség valamennyi elemének folyamatos és szakszerű gondozására megőrzésük és továbbörökítésük érdekében. Ezért az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága minden évben ICOMOS-díjjal tünteti ki az általa

legjobbnek ítélt műemlék helyreállításokat, melyek lehetnek:

- épület(ek) megújítása,
- épület(ek) új rendeltetés céljára történő átépítése, bővítése, a műemléki értékek megőrzésével és felszínre hozásával,
- természeti értékek, parkok, kertek mintaszerű helyreállítása,
- történeti környezetbe harmonikusan illeszkedő, annak történeti és természeti értékeit tiszteletben tartó új épület(ek).

Az ICOMOS-díj odaítélésére bárki tehet javaslatot az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság honlapjáról letölthető adatlap kitöltésével

http://www.icomos.hu/datas/icomos-dij/kiiras/ICOMOS%20palyazati%20adatlapon_2020.doc

és az alábbi adatok hiánytalan megadásával:

- a műemlék, ill. az épület megnevezése és pontos helyszíne
- a helyreállítás, ill. az építés időpontja (3 évnél régebben megvalósult munka nem terjeszthető fel)
- a helyreállítás tervezője és megvalósítója
- a helyreállítás összefoglaló értékelése (max. 1 gépett A/4 oldal) és a beavatkozást bemutató, a megítélést lehetővé tévő dokumentáció (fotók, ill. tervek)
- a javaslatot előterjesztő neve, címe, elérhetőségei és e-mail címe

A javaslatot e-mailen kérjük elküldeni a secretariat@icomos.hu címre - a javaslat benyújtásának határideje: 2020. január 15.

(kiegészítő anyagokat postai úton küldve is elfogadunk: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság, 1113 Budapest, Daróczy út 3.)

A javaslat megérkezését az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Titkársága elektromos levél útján visszaigazolja.

A beérkezett javaslatokat az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság a MÉSZ, a MUT, a RÉKE delegáltjaival kiegészített, e célra kijelölt Bíráló Bizottsága értékeli. A Bíráló Bizottság, a titkosság feltételeinek teljes biztosítása mellett, a jelölt helyszíneket, helyeket lehetőség szerint megsemléli, majd tárgyalás során értékeli, végül javaslatát úgy terjeszti elő az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Vezetőségének, hogy az döntését a Műemléki Világnap alkalmából (2020. április 18) nyilvánosságra hozhassa, s a Díjakat átadhassa. A díjazott helyszínek nyilvánosság előtt való megjelenéséhez szükséges tulajdonosi hozzájárulás beszerzése az értékelést követően a javaslattevő kötelessége. Ennek elmaradása esetén az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság fenntartja jogát arra, hogy a Díjat nem adja át, vagy másnak ítéli.

Az ICOMOS Díj kiírása az alábbi linken nyitható meg:

<http://www.icomos.hu/index.php/hu/elismeresek/icomos-dij/kiiras>

AZ ICOMOS MAGYAR NEMZETI BIZOTTSÁG EGYESÜLET FELHÍVÁSA AZ ICOMOS MŰEMLÉKVÉDELMI CITROM-DÍJ 2020 ADOMÁNYOZÁSÁRA

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága – mint a műemlékvédelem legnagyobb nemzetközi civil szervezetének magyar tagja – a nemzetközi célkitűzésekkel összhangban folyamatosan azon fáradozik, hogy a társadalom minden tagjának és szervezetének figyelmét felhívja az építészeti és kulturális örökség valamennyi elemének folyamatos és szakszerű gondozására megőrzésük és továbbörökítésük érdekében.

E törekvésekkel összhangban az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága minden évben fel kívánja hívni a figyelmet azokra a káros jelenségekre, amelyek műemlékeinket, műemlékvédelmünket leginkább veszélyeztetik. Bízva abban, hogy e káros jelenségek riasztóak a jövő számára és megfelelő intézkedésekkel a káros folyamatok megállíthatók, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága Műemlékvédelmi Citrom-díjjal illeti az általa legkevésbé sikeresnek, leginkább elhibázottnak ítélt műemlék helyreállításokat (csak magyarországi jelöléseket fogad el a kiíró ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság!), melyek lehetnek:

- legsikertelenebb új beépítés, illetve átalakítás valamely történeti környezetben,
- legtökéletesebben félresikerült műemléki helyreállítás, illetve méltatlan hasznosítás,
- legalaposabban kidolgozott, példaértékű épülethiba (épületszerkezet, pótlás, kiegészítés, stb.),
- legmegragadóbban félresikerült épületszínezés,
- leginkább műemlék-szerű rekonstrukció, műemlék-pótlás,
- legmaradandóbbra sikerült élő-műemlék (növényzet, kert, táj, tó, stb.) károsítás,
- leghosszabb ideje húzódó műemlék helyreállítás,
- legmeggyőzőbb ál-műemlék építés,
- legeredményesebb műemlék-elhanyagolás, a karbantartás elmulasztása.
- műemlékvédelemre hivatkozó káros elvi tévelygések

A fenti szempontok közül akár egy is elegendő a Citrom-díj odaítéléséhez, a többszörös érintettség előny az értékeléskor!

A Citrom-díjat maga az „opusz” kapja, tehát nem személy vagy intézmény. Minden „alkotás” összefogás és csapatmunka eredménye, ezért az veheti át, aki az elkövetők közül először tiltakozik az odaítélésért (ez azonban nem publikus... csak a jelentkezés megtörténte után!)

Citrom-díjra kizárólag az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság érvényes tagsággal rendelkező tagjai tehetnek javaslatot (akár többre is) az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság honlapjáról letölthető adatlap kitöltésével http://www.icomos.hu/datas/citrom-dij/kiiras/Citrom%20palyazati%20adatlap_2020.doc és az alábbi adatok hiánytalan megadásával. A javaslatnak tartalmaznia kell:

- a műemlék, ill. az épület megnevezését és pontos helyszínét,
- a helyreállítás, ill. az építés időpontját (3 évnél régebbi nem terjeszthető fel),
- az "alkotás" vagy káros jelenség összefoglaló értékelését, a jelölés indoklását (max. 1 gépelt A/4 oldal) és a beavatkozást bemutató, a megítélést lehetővé tévő dokumentációt (fotók, ill. tervek),
- a javaslat előterjesztőjének nevét, címét, elérhetőségeit, e-mail címét.

A javaslatot e-mailen kérjük elküldeni a secretariat@icomos.hu címre - a javaslat benyújtásának határideje: 2020. január 15.

A javaslat beérkezését az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Titkársága elektromos levél útján visszaigazolja.

A beérkezett javaslatokat az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság a MÉSZ, a MUT, a RÉKE delegáltjaival kiegészítve, e célra kijelölt Bíráló Bizottsága értékeli. A Bíráló Bizottság, a titkosság feltételeinek teljes biztosítása mellett, a jelölt helyszíneket, helyeket lehetőség szerint megismeri, majd tárgyalás során értékeli, végül javaslatát úgy terjeszti elő az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Vezetőségének, hogy az döntését a Műemléki Világnap alkalmából (2020. április 18) nyilvánosságra hozhassa, s a Díjakat átadhassa.

A Citrom-díj kiírása az alábbi linken nyitható meg:

<http://www.icomos.hu/index.php/hu/elismeresek/citrom-dij/kiiras>

**AZ ICOMOS
MAGYAR NEMZETI BIZOTTSÁG EGYESÜLET
FELHÍVÁSA
A**

**PÉLDAADÓ
MŰEMLÉKGONDOZÁSÉRT DÍJ
2020
ADOMÁNYOZÁSÁRA**

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága a Műemlékvédelmi Világnap alkalmából 2020-ban is átadja a Példaadó Műemlékgondozásért Díjat.

A díj célja bemutatni azokat a legkiválóbb módszereket, amelyek a legjobban segítik a műemlékek, helyi értékek képviselő örökségi értékek fennmaradását és megőrzését, továbbá közkinccsé tenni olyan oktatási, nevelési programokat, amelyek hosszútávon is segíthetik a szakszerű műemlékvédelem iránt a társadalom fogékonyságát.

A díjra azok pályázhatnak, akik

- a tulajdonukban lévő, vagy a rájuk bízott műemlék fenntartása, gondozása során példamutató módon biztosítják az értékek fennmaradását, értékeinek hiteles megőrzését
- akik rendszeresen biztosítják a közösség, a társadalom számára a műemlék értékeinek, jelentőségének megismerését
- akik alkalmas funkció, egyedi programok, rendezvények segítségével mutatják be egy épület (és környezete) jelentőségét
- akik szakszerű, folyamatos karbantartással biztosítják az értékőrzést
- akik az oktatás, nevelés, szakképzés területén olyan programokat képviselnek, amelyek célja a műemlékek, helyi értékek karbantartás útján való fennmaradása
- akik a szakszerű műemlékvédelem iránt igényes jövő generációjának képzésében, nevelésében vállalnak jelentős szerepet
- akik a szakszerű műemlékvédelem szemléletének megőrzéséért, megismertetéséért tevékenykednek.

A díjra bárki tehet javaslatot, azok a helyszínek jelölhetők, ahol a legutóbbi felújítás, illetve a legutóbbi használatba vételi engedély kiadása legalább öt évvel ezelőtt történt, azóta folyamatosan üzemel az épület, illetve program esetén legalább öt évre visszamenőleg lehet módszertant, vagy az eredményeket értékelni.

Pályázni az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság honlapjáról letölthető adatlap kitöltésével:

http://www.icomos.hu/datas/peldaado-muemlek/kiiras/Peldaado%20palyazati%20adatlap_2020.doc

a tevékenységet bemutató dokumentációval lehet. A dokumentáció lehet 10 percnél nem hosszabb film (DVD), vagy/és max. 6000 karakter terjedelmű programismertetés, fénykép- vagy/és tervdokumentáció.

A javaslatot e-mailen kérjük elküldeni a secretariat@icomos.hu címre - a javaslat benyújtásának határideje: 2020. január 15

(kiegészítő anyagokat postai úton küldve is elfogadunk: ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság, 1113 Budapest, Daróczi út 3.)

A javaslat megérkezését az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Titkársága elektromos levél útján visszaigazolja.

Pályázatot minden elkötelezett benyújthat, akinek olyan módszerről, helyszínről van tudomása, amelynek megismertetése a magyar műemlékvédelem eredményesebb gyakorlatát szolgálhatja.

A beérkezett javaslatokat az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság a MÉSZ, a MUT, a RÉKE delegáltjaival kiegészített, e célra kijelölt Bíráló Bizottsága értékeli. A Bíráló Bizottság, a titkosság feltételeinek teljes biztosítása mellett, a jelölt helyszíneket, helyeket lehetőség szerint megismeri, majd tárgyalás során értékeli, végül javaslatát úgy terjeszti elő az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Vezetőségének, hogy az döntését a Műemléki Világnap alkalmából (2020. április 18) nyilvánosságra hozhassa, s a Díjakat átadhassa. A díjazott helyszínek nyilvánosság előtt való megjelenéséhez szükséges tulajdonosi hozzájárulás beszerzése az értékelést követően a javaslattevő kötelessége. Ennek elmaradása esetén az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság fenntartja jogát arra, hogy a Díjat nem adja át, vagy másnak ítéli.

A Példaadó Műemlékgondozásért-díj kiírása az alábbi linken nyitható meg:

<http://www.icomos.hu/index.php/hu/elismeresek/peldaado-muemleggondozasert-dij/kiiras>

ICOMOS Közgyűlés Marrakech, 2019. október 14-18.

A 2019-es közgyűlés helyszínéül az ICOMOS Marokkót választotta. Az ország negyedik legnagyobb városában, Marrakechben volt a rendezvény október 14-18 között. A város nagy múlttal rendelkező történeti település, a 16-18. században élte virágkorát. A településközpontot az arab városok dudaszóval tarkított nyüzsgése jellemzi, ahol városrészenként eltérő a rendezettség, más-más igényességű mikrokörnyezettel. A helyszínnek is köszönhető, hogy a megszokottól eltérően most többen érkeztek afrikai országból. Szerencsésnek mondható, hogy a helyszín ellenére Izrael is képviseltette magát. Az ülés a mindentől távol, a „pusztában” újonnan épült és igencsak megközelíthetetlen *Complexe Culturel Mohamed VI des Habous* Konferencia Központban volt, bár feltételezhető, hogy valóban ez volt a legalkalmasabb létesítmény erre a célra az egész városban.

A konferencia helyszíne és környezete

Lehet, hogy pár év múlva a város legmodernebb negyedének itt lesz a központja, de ez a lehetőség most még nehezen volt érzékelhető. Az épület mai, de hűségesen követi az iszlám építészeti hagyományokat. A reprezentáció érdekében a részletektől sem sajnálták a költségeket.

Az első nap a regionális ülések napja volt. A legnépesebb csoport most is az európai volt, 27 ország képviseltette magát hetven fővel. Európából a jelen lévő országok közül Albánia és Magyarország képviseltette magát egy fővel, más helyekről népesebb képviselőt jelenhetett meg. Már az első beszámolón elgondolkodhattunk azon, hogy Magyarországnak mennyire beszűkültek a lehetőségei intézményének hiánya miatt. Csodálattal hallgattuk Ausztria képviselőit, akik a montenegroi közép-, és kelet európai regionális ülésről számoltak be, amiről már kimerítő beszámolót olvashattunk a magyar résztvevőktől. A program szakmai háttérét Ausztria adta, ahol a szaktudással küszködő országok szakmai képzését vállalták segíteni és támogatni. Tudjuk, hogy milyen kapcsolat épülhetett annak idején a román-német-magyar ICOMOS által szervezett tusnádi konferenciák kapcsán. Most Ausztria ragadott meg egy hasonló rendkívüli lehetőséget. A déli országokban a legégetőbb probléma a falképek helyreállításának kérdése. Fantasztikus értékek pusztulnak, szakember hiányában nincs remény megmentésükre. Igen valószínű, hogy ajánlásunkra ehhez a munkához felveszik a kapcsolatot a Nemzetközi Falkép Bizottsággal. A Wierdl Zsuzsa elnökletével működő szakértő csapat sokat segíthet - különösen akkor, ha még anyagi támogatás is kapcsolódhat a lehetőséghez. A következő hasonló regionális ülés a tervek szerint a koszovói Pristinában várható.

Továbbra is nagy reményeket fűzünk az európai uniós támogatással kapcsolatban megfogalmazott követelményrendszerrel kapcsolatban. Korábban hallottuk, hogy Romániában már készül a dokumentum hivatalos fordítása, a németek most jelentették be, hogy hivatalos német fordítást készítenek és be is kívánják vezetni az itt javasolt eljárásrendet. Magyarországnak is igen nagy hasznára válna egy magyar nyelvű változat.

Németország 2020-ra újra megjelenteti a *Heritage at Risk* kiadványát. Még novemberben is lehet írásokat küldeni, Magyarországról is várják a jelentéseket. A szerkesztéssel továbbra is Christoph Machat foglalkozik.

Bogusław Szmygin ismét ismertette, hogy a Wroclawi egyetem szervezésében, finanszírozásában Scientific Journal kiadását szervezik. Felajánlották, hogy az európai csoport vállaljon mentorságot a lap fölött, ugyanakkor fórum is lehet a szervezet számára, hogy véleményét, szakmai állásfoglalásait, szakmai írásait hivatalosan is közreadja. Érdekes, hogy az európai ülésen már júniusban napirenden volt ez a kérdés, akkor határozott állásfoglalás még nem született. Most is érdekes vita után vállalta a régió az együttműködést. A folyóirat elsősorban műemlékvédelmi etikai kérdésekkel kíván foglalkozni a következő témakörökben: történeti épületek átalakítása mai használatra, történeti romok fenntartásának kérdései, új módszerek és technikák népszerűsítése a műemlékvédelem szakterületén, történeti épületeknél alkalmazható új megoldások újjáépítés, modernizálás, átalakítás esetén, valamint az új beépítések történeti környezetben.

Az európai ülésen is ismertették a feltörekvő nemzedék munkáját. Egyelőre sajnos magyar tagja még nincs a szervezetnek. Hasonló európai kezdeményezés, hogy világörökségi jelölésnél Európa használja ki a sorozatjelölésekben rejlő lehetőséget, és az ICOMOS nemzeti bizottságok hangolják össze ez ügyben munkájukat, hogy pontosabb, és európai tekintetben teljesebb sorozatjelölésekkel jelenhessen meg Európa.

Ismét rövid, riasztó jelentést hallhattunk Portóról, ahol a turizmus teljesen felfalja a település értékeit. Budapest, ha nem változtat politikáján, Portóhoz hasonlóan a turizmus martalékává válhat. Portó egyre inkább sajátos modellé válik, ahol nem a turizmus falja fel a települést, hanem a turizmust kiszolgáló profitorientált befektetők bontják szét a teljes várost profitjuk érdekében. Teljes tömböket vásárolnak fel és a megtartott homlokzat mögött ötcillagos egyenszállodák épülnek az összevont telkeken. Az ehhez járuló Airbnb hálózat segítségével a helyi lakosság teljesen kiszorult saját belvárosából. Az ülés végén a jövő évi regionális ülés helyszínéről esett szó. Sevilla várja 2020. június 4-8 között az európai csoportot.

A Közgyűlésen a napirend elfogadása után az előző közgyűlés óta elhunytakról emlékeztünk meg. Közöttük volt Hajós Géza, Ausztriában élt elismert magyar művészettörténész – kerttörténész.

AZ ICOMOS ülésén megint meg lehetett állapítani, hogy Toshiyuki Kono-ban olyan elnököt tudhat magának szervezet, aki valóban felismerte az ICOMOS minden mai helyzetből adódó lehetőségét, és megoldandó problémáját. A világörökséggel kapcsolatos megbízásokat, az örökség és műemlékvédelem tudományával kapcsolatos teendőket és az ICOMOS pozícionálását tartotta a szervezet legfontosabb feladatának.

Képek Marrakechből:

Bahia palota belső udvara a XIX. századból

Badia palota

A világörökségi feladatokon hatalmas stáb dolgozik. 134 szakember dolgozik a desk review-kon, 24 országból 29 szakértő alkotja a panel csoportot, a missziók is óriási szervezési munkát kívánnak meg a központtól. A hatalmas és széleskörű feladat ellenére jóformán nem volt az ICOMOS világörökségi munkájával kapcsolatban negatív vélemény, ami leginkább annak köszönhető, hogy a szakvélemények csak szakmai szempontból alkotnak véleményt - pedig idén például hat helyszín felvételét nem támogatta a szervezet.

Az ICOMOS dokumentumainak jelentőségét is hangsúlyozta az elnök, amelyekre úgy is tekinthetünk, hogy azok együtt a szervezet közös emlékezetét és szakmai állásfoglalását alkotják. Alapigazságai változatlanok, a dokumentumok szemléletváltásunk mellett megjelenő pontosított értelmezést

tartalmazzak. Ezért volt jelentősége a Bakuban megtartott konferenciának, ahol városi környezetre vetítve a hitelesség kérdéseit kívánták értelmezni. Az elnök minden ülésen megjelenik, a regionális üléseket különös tisztelettel értékelt, külön hangsúlyozta a regionális és a még szűkebb területeket érintő közös ülések jelentőségét. Megemlékezett a Montenegróban megtartott konferenciáról, ahol az együttműködés szükségéről is szó esett. A latin-amerikai regionális csoport megalakulását hasonlóan jelentős eseménynek tartotta. Az elnöki beszámoló kitért arra is, hogy az IUCN és az ICOMOS szorosabb együttműködésről állapodott meg.

Szimpatikus volt, hogy az ICOMOS honlapon közzétették, illetve előzetesen elküldték a munkaanyagokat, ami jelentősen lerövidítette a hivatalos témakörök tárgyalását.

A pénzügyi beszámolóban érdekes adatot is hallhattunk. Az ICCROM-hoz, az IUCN-hez, az ICOM-hoz hasonlítva az ICOMOS nagyságrendekkel kisebb költségvetéssel rendelkezik. Szervezeti rendszeréből adódóan csak saját munkájából és a tagsági befizetésekből tartja fenn magát. Teljesen a feladatai utáni jövedelme (világörökségi munka, EU-s finanszírozású munkákkal kapcsolatos műemléki követelmények kidolgozása, stb.) és tagsága tartja el. Az igen jelentős francia természeti juttatáson kívül vannak országok, amelyek – ha szerény összeggel is –, de fontosnak tartják a szervezet támogatását. Franciaország 25000, Ausztria (!) 20000, Belgium 10000 eurós támogatással segíti a szervezet munkáját. A Christensenfund 800000, a Miscellaneous Alapítvány pedig 650000 eurós támogatást biztosított az elmúlt évben. A szervezet 438000 euróból tartja el magát, amiből minden feladatát el kell látnia, illetve az ehhez szükséges infrastruktúrát el kell tartania. Az ICOMOS az Instagramon, a Facebookon és a Twitteren is jelen van, követői alapján a szervezet kapcsolataira és népszerűségére is lehet következtetni.

A fiatal szakértők, vagyis a feltörekvő nemzedék, egyre szervezettebb keretek között működnek. Rendszeres internetes konferenciát tartanak meghatározott kérdésekben. Munkacsoportként működő szervezet.

Képek Marrakechből:

A központi piactér

A szultánokat adó Saadian dinasztia temetkezési helye

Megtudhattuk, hogy az ICOMOS-nak 10513 főre emelkedett a taglétszáma. Új nemzeti bizottságok alakultak Comoreban, Elefántcsontparton, Montenegróban és Üzbegisztánban. Örömteli, hogy hat országában reménytelenül alakul a szervezet, sajnos öt fekete-afrikai országban pedig a bomlás szélére került a nemzeti bizottság. A legtöbb tagdíjat Franciaország, Ausztrália, Egyesült Államok és Németország fizeti.

A Regionális ülések ajánlásait a közgyűlésen összegezték. Leginkább Afrika és Ázsia szerepeltette a programjában, hogy a szervezet megerősítéséhez központi szakmai támogatást szeretne kapni. Szívesen fogadna szakértőket a nemzeti bizottságok megerősítéséhez, vagy a nemzeti bizottságok megszervezéséhez.

Bővebb ismertetést hallhattunk a Salalah irányelvekről, amit Új-Delhiben fogadtak el. A nyilvános régészeti helyszínek fenntartásával kapcsolatos dokumentum angol és francia nyelven is elérhető az ICOMOS honlapján. Az irányelv ahhoz is segítséget nyújthat, hogy bármely helyszínen ugyanazon

elvek szerint lehessen biztosítani az értékek fennmaradását, úgy, ahogy ez egy világörökségi helyszínen is követelménynek tekinthető.

Malaysia példáját is hasznos lenne átvenni. Műemlékvédelmi Iskolát szerveznek, ahol e sok tudománykört érintő szakterületnek képezik a szakembereit. Nem véletlen, hogy ebben az országban van az egyik legtöbb fiatal ICOMOS tag.

Beszámolót hallhattunk az iraki és szíriai műemlékek helyreállításának elvi kérdéseivel foglalkozó munkacsoport munkájáról.

Az ICOMOS életében is meghatározó lehet, hogy a közgyűlésen írták alá az ICOMOS és a Világörökségi Városok Szövetségének együttműködési megállapodását.

A következő közgyűlés helyszíne, Sydney is bemutatkozott. A megnyitó ünnepség az Operaházban lesz megtartva.

Kétségtelen, hogy az ausztrálok több éve tartó

rendkívüli aktivitása és lehetősége megkívánta, hogy előbb-utóbb közgyűlés legyen Ausztráliában,

de úgy érzem, hogy a helyiek is egy kicsit tartanak a tagság költségviselési teherbíró képességétől. Az akciókat és lehetőségeket már novembertől érdemes lesz figyelni.

A 2020-as tisztújító közgyűlés minden bizottságának embereit már most megválasztottuk. Nem ismert, hogy ezek közül minden tag részt tud-e venni egy ilyen messzi rendezvényen, de erre az esetre fennmaradt a változtatás lehetősége.

A közgyűlés mellett szervezett tudományos ülés programja a szakterület kapcsolatát kívánja elemezni, ami nélkül nem lehet életképes és eredményes semmi tevékenység. A műemlékvédelem kulturális kapcsolatai, a műemlék kapcsolatai, a felelősség köre, a műemlékek egyedisége, a helyi kultúrát képviselő lakosság védelme és a kulturális, természeti és turisztikai kapcsolatai, valamint a műemlékek marginalizálódásának a kérdései szerepelnek a programtervezetben. A téma végleges meghirdetését is érdemes figyelemmel kíséreni, az absztraktokat várhatóan január 6-tól várják a szervezők.

Pár mondat a helyszínről és a körülményekről. A regionális üléseket a helyszín még elég mostoha körülmények között fogadta. Hangosítás első nap egyáltalán nem volt az igen zengő, de belsőépítészeti mivesen kialakított – és amúgy mindennel felszerelt - teremben, míg a második nap pedig a 8 órakor kezdődő programhoz háromnegyed 9-re érkezett a technikus, aki nagy igyekezetében azonnal ki is oltotta a villanyt. A konferencia szervezői szakítottak a hagyománnyal, semmilyen tolmácsolást nem biztosítottak. A távolságnak megfelelő volt a kiszolgálás is. A kávészünetekben volt víz, kávé sütemény, de az ebédet csak úgy lehetett megoldani, hogy fóliázott szendvicsek érkeztek, amit helyi pénzért lehetett megvásárolni. Ha elfogyott, újakat rendeltek, amit meg kellett várni, hogy oda is érjen. Ennek ellenére mindenki készséges, kedves, igyekvő volt, de valahol valami titokzatos helyi légkör vette körül a közgyűlést, ami a rendezvénynek egyedi sajátosságot is adott.

Nagy Gergely

CIVVIH Közgyűlés Tunisz 2019 október 21-24.

A CIVVIH közgyűlésének időpontját összehangolták az ICOMOS közgyűlésével, mert mindkettőt észak-afrikai ország vállalta megszervezni. Igen sokan voltak érdekeltek mindkét helyszínen. A szakbizottsági ülést érdemes volt csatlakoztatni, mert így lényegesen több tagország tudott megjelenni. Ez a szervezés különösen a tengeren túliak számára volt igen kedvező, sőt volt, aki a közgyűlés előtti casablancai 20. századi szakbizottság ülésén is részt vett. Ezt megelőzően a hagyományoknak megfelelően a CIVVIH Marrakechben, a közgyűléshez kapcsolódóan is megtartotta szokásos ülését, ahol a közgyűlésről érdeklődők is meghallgathatják a szakbizottság munkájának eredményeit. Öröndetes, hogy új tagország, Etiópia is csatlakozott itt a szervezethez.

A Bardo Múzeum előcsarnoka a 2015-ös terrortámadás áldozatainak emléktáblájával

Páratlan római mozaikgyűjtemény a Bardo Múzeumban

A Medinai Nagymecset

A hajdani rabszolgapiac ma az aranyüzletké

A rendezvény Tuniszban volt, pontosabban Karthágóban. Az ókori település a mai napig nem nőtt össze a fővárossal, tán a közbeékelődött repülőtér miatt soha nem is fog. Olyannyira nagyok a részek között a távolságok, hogy a szervezők fél napot arra áldoztak, hogy szervezett buszos túrával megmutassák a középkori Medinát a konferencia résztvevőinek.

Maga Karthagó hatalmas kiterjedésű területen fekszik. Az egységes településsé szerveződést nehezíti, hogy a településrész központja nem beépíthető, 600 hektáros régészeti védetség alatt lévő terület, ahova elméletileg semmit nem szabad építeni. Így a település sem a megszokott hierarchikus rendet követi, hanem utakkal összekötött településrészek halmazának tekinthető. Igazán az egyetlen közlekedési eszköz a taxi, mert itt minden mindentől messze esik.

A területnek csak kis töredéke van feltárva, állítólag már 15 cm-el a felszín alatt előjönnek a hajdan volt hatalmas római település maradványai. A tehetősebb rétegnek igen tetszik ez a magasabb fekvésű páratlan értékekkel rendelkező terület, állandóan próbálkoznak építési területet kiszakítani a védett helyszínből. Voltak, akik 10 évvel ezelőtt már jártak erre felé, azoknak feltűnt, hogy mennyire kiterjedt a lakóterület nagysága. Tehát itt sem pontosan úgy van, ahogy a helyi értékvédelem megkívánná.

A római falak alatt a pun házakat is feltárták

A konferencia helyszíne: a Régészeti Intézet

A rendezvénynek a Karthágói Akadémiai Régészeti Intézet adott helyszínt. A terem teljesen megtelt érdeklődőkkel. Bármennyire is volt meghirdetett témája a konferenciának, mégis jellemzően egy kérdéskör irányába mutatott a legtöbb előadás. A revitalizáció, a helyreállítás, a településfejlődés minden kérdése a hátsó mozgatóerővel, a turizmussal került összefüggésbe. Számos oldalról bemutatva ez olyannyira gazdasági alapkérdésévé vált, hogy annak profitorientált magatartása saját potenciálját képező műemléki környezeteket, műemlékeket képes teljesen megsemmisíteni. Valahogy minden előadás foglalkozott ezzel a kérdéssel, vagy mint következménnyel, vagy mint alapproblémával. A viták és a konferencia utáni beszélgetések során elég határozottan megfogalmazódott, hogy a CIVVIH-nek meg kell találnia a módját, hogy a konferencia tapasztalatai alapján felhívja a témakörre a maga szemszögéből is a figyelmet.

A turizmus egyre veszélyesebb tendenciája, ahogy tönkreteszik történeti településeinket. A Marrakechi rendezvényen az európai regionális ülésen bemutatott portói segélykiáltáson látott példa elképesztő gyorsasággal terjed, a városszerkezetet, az épületeket rombolják szét a turizmus érdekében. Mindenkinek, akinek fontos az emberiség kulturális értéke, a műemlékei, sürgősen fel kell lépnie annak érdekében, hogy szabályozott keretek közé szorítsák az úgynevezett fejlesztéseket, hogy a történeti település értékvédelmi szempontjai is érvényre jussanak. Egyértelműen megfogalmazódott, hogy a helyi közösség védelmének az elsődlegessége lehet egyedül a biztosítéka annak, hogy a történeti települések értékei fennmaradjanak. Velence, Firenze, Barcelona után most már Prága, Budapest, Brüsszel riasztó példája mutatja, hogy portói mintára semmisülnek meg a tömbön belüli épületek egy belülről ugyanazon világot képviselő szálloda érdekében, a faszadizmus mindenhol a világon a terület még erőszakosabb kihasználásának érdekében történik. Olaszországban már határozottabban fellépések történnek a szigorúbb szabályozás érdekében. A helyieknek nyújtott kivételes szolgáltatások, kedvezőbb energiahasználat, közműszolgáltatások ingyenes lehetősége a fiatalok megmaradását szolgálhatja a megújuló régi településeken, egyben lehetőség a lakosság visszatelepítésére - ezzel is mentve a helyi kultúrát és a közösséget. Budapesten az emeletráépítések, az Airbnb szolgáltatásban épülő kis tetőtéri lakások, a nagypolgári lakások szétdarabolása és azoknak a turizmus szolgálatába állítása teljesen megváltoztatja a város érdekeltségi rendszerét, miközben a helyi lakó és kultúrája teljesen háttérbe szorul. A történeti értékek iránt megjelenő, ugyanazt a szemléletet képviselő érzéketlen külföldi befektetőket nem a helyi érderendszer vezérli. Brüsszelben a világörökségi terület megújításának programja során a lakosság visszatelepítését és az utca helyi érdek szerinti reaktivizálását tekintik legfőbb feladatnak. A visszakerülő lakosság kiszolgálására szükséges kiszolgáló kis üzletek és az ennek megfelelő szolgáltatások újraszervezését tűzték ki feladatuk.

A kérdéskörhöz szorosan hozzátartozott az Airbnb rendszert bemutató előadás. Természetesen nem ennek a népszerűsítését célozta meg az ézt előadó, hanem a településre kivetülő következményeit. A 2008-ban San Franciscoban alapított szervezet egy ártalmatlan *online market place*-ként kezdte gyanútlan pályafutását. Az egész világon viharos gyorsasággal elterjedt rendszer megdöbbentő települési következményekkel jár. Ma már hat millió apartman kötődik hozzá a világ minden pontján. Sok településen koncentrálnak a tulajdonosi kör - van, ahol 50-100 apartman üzemeltetése nagyvállalkozás szerint egy irányítás alatt működik. Teljes épületek, városrészek vesztik el lakosságukat és az olcsó turisták áradatának kiszolgálására a település és a hely hagyományától teljesen eltérő lakásfajta jelenik meg, nem adva teret a helyben szükséges fejlesztéseknek. Nagyon sok érték elpusztul a turizmus szolgálatára, a helyiek kiszorulnak a városukból. Jellemzően csak az idegen befektetők határozzák meg a településirányítás és fejlesztés szempontjait. A beinduló dzsentifikációs folyamat minden kedvezőtlen hatása meghatározóvá válik a történeti településen. Már 10 európai nagyváros össze is fogott az Airbnb ellen, szabályozni kívánják városi jelenlétüket. Az UnFairbnb honlapot mindenkinek ajánljuk figyelmébe!

A CIVVIH ülésén egyértelműen megfogalmazódott, hogy a tömegturizmus és a fenntartható fejlődés szabályozás nélkül két egymással ellentétes fogalom!

Új fogalomként szükséges meghatározni a *smart city*-t. Nem úgy, hogy hogyan változtatja meg az életet az új technika, technológia – és ehhez hogyan alkalmazkodjon a település, hanem úgy, hogy hogyan lehet a helyiek érdekében, a megkötés, az értékőrzés szolgálatába állítani ezeket az új lehetőségeket. A kistelepülések szerepe meg fog változni ezekkel a lehetőségekkel, megváltozik az emberek lakóhelyéhez való viszonya. Az ilyen kistelepülések infrastrukturális fejlesztését kell egész más úton megvalósítani, hogy a helyi szolgáltatások, a lakosait szolgáló közösségi intézmények (oktatás, közösségi élet, egészségügy, stb.) hasonló színvonalon tudjanak a helyiek rendelkezésére állni, mint ahogy az a nagyobb településeken történik. A távközlés, a közlekedés, az informatika teljesen új lehetőséget nyújt a történeti települések megújulásának a számára is.

A kapcsolódó kérdések más szakbizottságok területeit is érintik. Kezdeményezni szükséges, hogy a szakbizottságok e területeken egyeztessék véleményeiket.

Fontos előadást hallhattunk arról a tendenciáról, hogy Tuniszban a történeti belváros hogyan értékelődik fel. Az eredeti tulajdonosok nem tudnak a földterület nélküli épületekben megélni, fokozatosan magára hagyták épületeiket. A házak rossz állapotba kerültek, több meg is semmisült. Átfogó program született arra, hogy a megüresedett épületeket hogyan lehet megújítani, azok hogyan kerülhetnek olyan tulajdonba, ahol a helyi értéket tekintik elsődlegesnek. Az 1990-es években kezdték meg a „relocation” programot és a régi hagyományokat követő új, felértékelődött belvárost teremtettek újjá. Itthon is tanulságos lehet, hogy a sikeres tuniszi programot adókedvezmény és adómentesség felajánlásával tudták vonzóvá és ellenőrizhetővé tenni!

A tudományos ülés után került sor zártabb körben az évi rendes közgyűlésre. A tavaly megválasztott elnök Claus-Peter Echter a tőle megszokott precizitással készítette elő a beszámolóját. A szervezet és a tagság munkájáról hallhattunk részletes összefoglalót. A CIVVIH, mint a nemzetközi műemlékvédelmi szervezet legerőteljesebb szakbizottsága minden ICOMOS munkacsoportba, feladathoz delegál szakértőket. Tagjai kiemelkedő szerepet vállalnak a világörökséggel kapcsolatos feladatokban, desk review, missziókban, a panel feladatokból is alaposan kiveszi a részét a tagság.

Döntés született arról is, hogy a bevált Valetta Principles kibővítése szükséges. Nem tartalma miatt, hanem a klímaváltozás következtében és a fenntartható fejlődés céljainak meghatározására összehívott ICOMOS ad hoc bizottság készülő anyagainak vonatkozó részeivel lesz szükséges

kiegészíteni a dokumentumot. Az ICOMOS munkabizottsága jövőre készül el a Buenos Airesben elhatározott dokumentum kidolgozásával.

A szervezet egyre kiterjedtebb, egyre népszerűbb. Megnőtt a regionális kérdésekkel foglalkozó albizottságok szerepe. Kifejezetten kedvező visszhangja volt a közép és kelet-európai regionális ülésnek. A Malborkban megtartott konferencián Janotti Judit képviselte Magyarországot. Napjaink aktuális kérdése a rekonstrukció. Az előadások és a meglátogatott helyszínek a kérdéskört egymást kiegészítve mutatták be. Két év múlva Magyarországnak illenék ezt a közép-európai rendezvényt megszerveznie, egyelőre nem látszik ennek lehetősége.

Eredményesen működik az ázsiai munkacsoport, a mediterrán regionális csoport is.

Nagy vitát váltott ki, hogy a spanyolok ibériai – latin amerikai regionális csoport létrehozását kezdeményezték. Ennek hátulütője, hogy tavaly megállapodás született arra, hogy a spanyol nyelvű dél-amerikai területen a többi regionális csoporthoz hasonlóan szervezzenek egy regionális szakcsoportot. A megszervezéssel a Costa Ricai tagot bízták meg, aki delegáltként képviseli a területet a CIVVIH vezetőségében. Vagyis ugyanarra a feladatra két csoport is szerveződne, de úgy, hogy az ibériaiak delegálnának több személyt a csoportba. A döntés szerint a két kezdeményezést a szervezőknek egyeztetniük szükséges, és a következő közgyűlésre pontos programmal és működési tervvel kéri az indítványt megismételni.

A CIVVIH másik nagy gondja, hogy a regionális ülések, a kapcsolódó szakmai konferenciák és az éves közgyűlés rendkívüli megterhelést jelentenek. Döntés született, hogy a rendezvényeket össze kell hangolni, szükség esetén még ritkítani is érdemes annak érdekében, hogy ne történjen átfedés. Történik ez annak reményében, hogy így lehetővé válhat, hogy több rendezvényen is megjelenjenek azok, akiknek erre lehetőségük adódik.

Ugyanakkor a kommunikáció is nehezebbé vált. A túl sok információ nehezen jut el a tagsághoz. A weblap, az elnöki körlevelek, a személyes e-mailek olyan mennyiségben jelennek meg, hogy egy részük már nem éri el célját. Rendezettebb, hangsúlyosabb kapcsolattartásra határozta el magát a szervezet.

Claus-Peter Echter elnök úr ez alkalommal is átadta a Román András plakettet. Minden évben Szekeres-Varsa Vera felajánlására és az alapító tiszteletére egy arra érdemes olyan ICOMOS-CIVVIH tag kapja, akinek kimagasló érdemei vannak a CIVVIH eredményes működésében. Az elnökség határozata alapján az előző leköszönő elnök, Sofia Kolonias-Afgerinou érdemelte ki az elismerést 2019-ben.

A következő CIVVIH ülés a szokásoknak megfelelően az ICOMOS közgyűlés helyszínén lesz. A rákövetkező, 2021-es ülés megszervezésére több helyszín is jelentkezett.

Az egyik Libanon (Beirut), ahol a szír háború utáni település léptékű helyreállítás elvi kérdéseit lehetne megvitatni, különös tekintettel a település helyreállítás hitelességi és rekonstrukciós kérdéseire. Ennek a helyszínnek a hátránya, hogy az izraeli kollégáknak nem biztosítható a jelenléte. Felvetődött Brüsszel lehetősége is. A harmadik helyszínre a javaslat Főtitkár Asszonytól származik, aki települését, Cleveland-et ajánlotta CIVVIH helyszínnek. A hely határozott hátránya a nagy távolság, előnye, hogy az Egyesült Államokban még nem volt CIVVIH közgyűlés.

Nagy Gergely

Kortárs építészettörténet V. - 100 éves a Bauhaus

Konferencia - Győr

2019. október 25-én, pénteken, a győri Széchenyi István Egyetem E épületének VIP termében került sor az immár rendszeresnek tekinthető, és ezúttal nemzetközivé vált **Kortárs építészettörténet konferenciasorozat** ötödik rendezvényére. A

témát ezúttal a megalapításának századik évfordulóját ünneplő Bauhaus, illetve hozzá kapcsolódóan a régió korai modern építészetének elemzése szolgáltatta, a konferencia címe: **100 éves a Bauhaus** volt. A konferencia szervezői a *Széchenyi István Egyetem Építészettörténeti és Városépítési Tanszéke*, a *Győr-Moson-Sopron Megyei Építész Kamara* és az *ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság* voltak.

A program a konferenciát rendező három szervezet képviselőinek köszöntésével indult. Először házigazdaként *dr. Horváth Balázs* a Széchenyi István Egyetem Építés- Építő- és Közlekedésmérnöki Kar dékánja köszöntötte a jelenlevőket. A Bauhaus jelentőségét és aktualitását mutatja, hogy közlekedésmérnöként is nagy érdeklődést tanúsított iránta és a téma széles ismeretéről tett tanúbizonyságot. A következő üdvözetet *Tutervai Mátyas* a GYMSM Építész Kamara elnöke mondta, aki gyakorló építészként hangsúlyozta a Bauhaus jelentőségét és máig tartó hatását az építészetre. Harmadikként *Klaniczay Péter* építész, az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság alelnöke a magyarországi műemlékvédelem aktuális problémáiból kiindulva hívta fel a figyelmet a Bauhaus-időszakhoz köthető épületek védelmének szükségességére és nehézségeire.

Az első blokk levezető elnöke az egyetem képviselőjében Horváth Balázs volt.

Az előadások sorát a Hollandiából érkezett magyar származású *Esther Bánki* művészettörténész, múzeumigazgató tartotta német nyelven. Az előadás címe: **Ein mutiger Weg in schwierigen Zeiten - Das Leben der Bauhäuslerin Zsuzsanna Bánki** (Egy bátor út a nehéz időkben – Bánki Zsuzsanna 'Bauhäuslerin' élete) volt. A győri születésű, zsidó származású Bánki Zsuzsanna az előadó édesapjának testvére volt, és huszonévesen a Dessau-i Bauhausban tanult, ahonnan politikai okok miatt kellett távoznia. Végül származása miatt édesanyjával együtt az Auschwitz-i koncentrációs táborban lelte halálát. Életének feldolgozása a fennmaradt levelezése és családi fényképek alapján vált lehetségessé.

A következő előadó *Sebestyén Ágnes Anna* művészettörténész a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ munkatársa, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem PhD hallgatója volt. **Miért nem stílus a Bauhaus?** című előadásában tisztázta a köznyelvben bauhaus-stílusnak nevezett építészeti irányzat és a valódi Bauhaus fogalmát és viszonyát.

Enteriőrök a korai modern építészetben címmel *Varga Piroska DLA* építész, a Széchenyi István Egyetem adjunktusa a Dessau-i iskolából és a Haus am Horn kísérleti lakóházból kiindulva a frankfurti konyhán és a budapesti Atrium mozin keresztül néhány fővárosi lépcsőházig vonultatta fel a Bauhaus és a korai modern építészet belsőépítészeti kellékárát.

A kávészünet után *Fodróczy József DLA*, a megyei kamara alelnöke elnökletével került sor a második előadásblokkra.

Az első előadást *M. Fábrián Edit* építész, a Pécsi Tudományegyetem PhD hallgatója **Fehér vagy színes? – A Bauhaus színhasználata** címmel mutatta be. Előadásában kitért a kutatás nehézségeire: mivel a korabeli fényképek legnagyobb részt fekete-fehérek, ezért nem nyújtanak kellő információt a színekkel kapcsolatban, melyek ilyen módon csupán a fellelhető rajzi dokumentációk és a meglévő épületek vizsgálatával rekonstruálhatók.

A következő három előadás a régió korai modern építészetének emlékeit ismertette. *Hartmann Gergely* építész, a Moholy-Nagy Művészeti Egyetem PhD hallgatója **A modern építészet kezdete és kibontakozása Győrött** címmel, *Tárkányi Sándor DLA* építész, a GyMSMKH GyJH műemléki szakügyintézője **Sopron építésze a két világháború között** címmel ismertette a megye két nagyvárosának legfontosabb, részben már elpusztult vagy átépített, részben pedig mai napig meglévő emlékeit. *Wettstein Domonkos PhD* építész, a BME Urbanisztika Tanszékének munkatársa **Rekreáció és a vidék tematizálása a két világháború között** címmel a Balatoni régió, mint üdülőterület sajátosságait tárta a közönség elé. A terület különlegessége, hogy az építészet alakulása a két világháború közötti időszakban nem csupán helyi szerves fejlődés eredménye, hanem azt nagyobb részt a betelepülő, urbánus értelmiségi réteg alakította a saját városi gondolkodása szerint.

Az ebédszünet utáni, már a Bauhaus közvetlen korszakán túlmutató időszakot is érintő, harmadik előadásblokk koordinálásának feladata Klaniczay Péterre hárult.

Az első előadást **Ritoók Pál**, a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ művészettörténésze tartotta **Közlekedési épületek a két világháború között** címmel. A prezentáció sorra vette a hajózás, a vasút, a közúti és a légi közlekedés legfontosabb épületeit.

A modernista szemlélet szerepe a magyar építészetoktatás reformjában a második világháború utáni évtizedben című előadásában *Karácsony Rita* művészettörténész, a BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszékének PhD hallgatója a szocreál historizálását állította szembe a modern építészet letisztultságával, illetve elemezte a korábban, alapvetően modernista szellemben tanult építészek szerepét a folyamatban.

Modern, új modern, újra-modern, neo-modern építészetünk - a modern építészet hazai példái 1945 után című előadásában *Vukoszávlyev Zorán PhD* építész, a BME Építészettörténeti és Műemléki Tanszék munkatársa a modern építészet máig tartó hatását mutatta be a második világháborútól napjainkig terjedő időszakból.

Kuslits Tibor építész, a Széchenyi István Egyetem munkatársa a programban szereplő (Modern épület, mint műemlék – A dessai tanulmányút tapasztalatai) címtől eltérően **A Bauhaus ködbevesző oldala - egy jubileumi kirándulás hordalékai** címmel mutatta be előadását, melyben a Bauhaus emberére hívta fel a figyelmet. Hangsúlyozta, hogy – a köztudattal ellentétben – a Bauhaus nem csupán színes kockákból áll, hanem rendkívül fontos része a szikár épületeket megtöltő emberi élet is.

A Kortárs építészettörténet konferenciák korábbi rendezvényeiről részben elkészültek a kiadványok, reményeink szerint az idei konferencia teljes anyaga is meg fog jelenni írásban is a közeljövőben.

Veöreös András

Búcsúzunk ...

Elhunyt Borsos Lajosné Dr. Kaiser Anna (1933 – 2019)

A magyar műemlékvédelem ismét szegényebb lett Kaiser Anna – Nusika – eltávoztával.

Szakmai élete, tevékenysége a fővárosi műemlékek védelmével forrott össze, bár széles körű műveltségén alapuló érdeklődési köre az építészet, a művészetek és a műemlékkel kapcsolatosan valamennyi kérdésre kiterjedt.

1956 áprilisában védte meg építészeti diplomáját a budapesti Műegyetemen, 1973-ban műemlékvédelmi szakmérnöki diplomát szerzett, 1975-ben nyerte el a műszaki doktori címet. 1960-tól folyamatosan a műemlék-ügyet szolgálta, 1962-1988 között a Budapesti Műemlékfelügyelőség területi felügyelőjeként, majd a Magyar Építészeti Múzeum munkatársaként. Nagyszabású feladatokban vett részt, köztük a budai Nagyboldogasszony (Mátyás) templombelső helyreállításában, az óbudai történeti városrész maradványainak megmentésében és rehabilitációjában, általában az óbudai, és különösen is az aquincumi emlékek megóvásában. Alapos és elkötelezett munkájának végzése során sohasem törekedett látványos szereplésre, ugyanakkor mindig lehetett rá számítani, a bonyolultabb-kényesebb szakmai kérdésekben is.

Könyveit részben másokkal együtt írta: Póczy Klárával „Budapest római öröksége”, K. Pintér Tamással „Budapesti templomok” címmel. Az „Építészgondolatok” interjú gyűjteményeiben szereplő különlegesen értékes írásokat önálló kötetekben jelenttette meg, 2015-ben.

Munkásságát 2003-ban Forster Gyula díjjal ismerték el.

A Műemlékvédelem folyóirat 2003-ik évi kötetének 6. számában (439-440 old.) olvasható Bugár-Mészáros Károlynak Kaiser Anna 70-ik születésnapjára megjelent köszöntője, illetve az addig megjelent írásairól a Bardoly István által összeállított bibliográfia.

Bucsuztatása 2019. november 10-én 13 órakor, a római katolikus egyház szertartása szerint a Pápateszéri temetőben lesz.

Emlékét megőrizzük, nyugodjék békében!

Búcsúznunk ...

Elhunyt Géczy Csaba (1941 – 2019)

Ismét búcsúznunk kell a hazai műemlékvédelem egyik elkötelezett személyiségétől,

2019 október 17-én, 78 éves korában elhunyt Géczy Csaba.

Budapesten született, 1941. október 26-án. Az ELTE-n végzett 1971-ben történész szakon, majd a BME-n 1978-ban megszerezte a műemlékvédelmi szakmérnök képesítést. Ekkor már az Országos Műemléki Felügyelőségen (OMF) dolgozott, mint csoport-műhely -, majd osztályvezető (1968-1992). A hivatal szakrestaurátori tevékenységeinek irányítása volt a feladata.

1992 decemberétől 2000 augusztusáig az Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurátor Központ (ÁMRK) első igazgatója volt, közben 1997-98 között egyidejűleg az Országos Műemlékvédelmi Hivatal (OMvH) általános elnökhelyettese is lett.

Szakmai tudását, tapasztalatát 2001 márciusától a Tiszántúli Református Egyházkerület szolgálatában alkalmazta. Ennek a munkának a keretében 15 évig, 2016-ig szervezte, irányította a műemléki helyreállításokat, nyújtott szakmai segítséget a pályázati anyagok összeállításában, tartotta a kapcsolatot a felújításokban részt vevő szereplőkkel. Egyebek között a gacsályi középkori templom helyreállításánál, amely munka ICOMOS Díjat is kapott.

Reméljük, hogy a magyar műemlékvédelem terén végzett munkájának részletes számbavétele hamarosan meg fog történni.

Géczy Csaba temetése 2019. november 28-án 12 órakor az Óbudai temetőben lesz.

Emlékét megőrizzük, nyugodjék békében!

Köszönet az 1%-ért!

Ezúton is szeretnénk megköszönni mindenkinek, aki személyi jövedelemadójának 1%-át az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság Egyesület részére ajánlotta fel.

A 2019. rendelkező évben felajánlott támogatás révén beérkezett 86.308,- Forintot (2018. adóévi szja 1%-os összeget) az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság nemzetközi jelenlétének erősítésére, Magyarország szakmai képviselőit, hazai rendezvények szervezésére és szakmai továbbképzésekre fordítottuk.

Kedves Tagtársaink, Barátaink,

Jövőre lesz 50 éves a Egri Nyári Egyetem – az ICOMOS-TIT Román András Műemlékvédelmi Nyári Egyeteme - ennek kapcsán régi fotókat, anyagokat, prospektusokat, programokat, emlékeket stb. keresünk, hogy méltó módon tudjunk erről az eseményről jövőre megemlékezni.

Kérjük amennyiben ilyenekkel rendelkeznek, jelezzék azt felénk e-mailen a szokásos címen (secretariat@icomos.hu), Titkárságunk várja megkeresésüket!

**ICOMOS Híradó,
a Magyar Nemzeti Bizottság közleményei**
Szerkesztőség: H-1113 Budapest, Daróczi út 1-3
Telefon: +36/1/2254966
E-mail: secretariat@icomos.hu
Honlap: www.icomos.hu
Kiadja az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottsága
Felelős kiadó: Dr. Nagy Gergely
Szerkesztő: Keller Annamária
HU ISSN 2062-4964 (Nyomtatott)
HU ISSN 2062-4972 (Online)

Az ICOMOS Magyar Nemzeti Bizottság egyéni és jogi tagságával járó előnyök:
- informáltság a műemlékvédelem hazai és nemzetközi híreiről, eseményeiről, pályázatairól, ösztöndíjairól, stb.
- az ICOMOS elektronikus körlevelek, az ICOMOS honlap (www.icomos.hu), az ICOMOS Híradó és az ICOMOS News/Nouvelles ICOMOS révén
- ingyenes belépésre jogosító tagsági kártya a világ számos múzeumába, műemlékébe, romterületére
- az UNESCO/ICOMOS Dokumentációs Központjának szabad használata